

KAZUISTIKA ŽÁKA ZŠ S ASPERGEROVÝM SYNDROMEM

BARBORA RAJCHLOVÁ

Kazuistika pojednává o desetiletém chlapci, žáku čtvrté třídy základní školy. Lukáš je vyšší statnější postavy. Má hnědé, krátce střižené vlasy. Nosí dioptrické brýle. Působí bystrým, inteligentním dojmem. Ve třech letech mu byl diagnostikován Aspergerův syndrom. Na základě diagnózy je zařazen do skupiny ZTP/P. Přibližně v téže době se u něho objevila vrozená oční vada, tupozrakost. Léčí ji pomocí dioptrických brýlí a okluzoru. V sedmi letech bylo chlapci zjištěno astma. V osmi letech mu přibyla diagnóza ADHD. Je levák.

Rodinná anamnéza

Lukášova matka a její rodiče nemají žádnou z chlapcových diagnóz. Jeho otec má však stejnou vadu zraku, podobně jako jeho otec, již nežijící chlapcův dědeček. Právě u něho přetrvává silné podezření na diagnózu Aspergerův syndrom, ovšem nebyla mu nikdy diagnostikována. Lukášův tatínek má středoškolské vzdělání s maturitou, maminka absolvovala čtyřletý střední odborný učební obor bez maturity. Lukáš má dvě nevlastní sestry (matka je společná). Sestrám je 29 a 27 let. Obě dvě jsou vdané a mají dvě a jedno dítě. S otcem dcer je matka rozvedená a za otce Lukáše se neprovdala ani s ním nežije ve společné domácnosti. Chlapec je v její výhradní péči. Otec syna navštěvuje zřídka, důvěrný vztah otec-syn chybí. Alimenty platí pravidelně, jinak do výchovy nezasahuje.

Osobní anamnéza

Dítě ze třetí fyziologické gravidity, porod vyvolávaný po termínu. Míry – 4200 g, 52 cm. Samostatná chůze do jednoho roku. Psychomotorický vývoj nerovnoměrný. Psychický vývoj nadprůměrný, motorický podprůměrný, sociální vývoj nedostatečný. Od roka a půl byl prakticky neovladatelný.

Chlapec se v průběhu vývoje jeví čím dál více nadprůměrně inteligentní, doslova baží po vzdělávání, které neustále vyžaduje. Nesnáší prázdniny a víkendy. Číst uměl v pěti letech, naučil se to více méně sám, nejraději pročítá encyklopedie. V každém období u něho převažují jiná témata, rodí se podle toho, čím se zrovna zabývá. Tehdy se o tom, pro něho právě nejaktuálnějším, naučí maximum a svými znalostmi ohromuje své okolí. Pozornost si vynucuje neustále. Většinou posluchače zahltlí informacemi, které považuje za důležité, a to bez ohledu na to, zda ho někdo poslouchá, či ne.

Školní vývoj

Do čtyř let nenavštěvoval žádné školské zařízení. Poté v mateřské škole speciální třídu, kde byl snížený počet dětí a o každé pečoval asistent. Děti měly většinou diagnózu Downův syndrom. Lukáš se mezi těmito dětmi jevil jako zdravý, pouze neposlušný a nezvladatelný chlapec. Ve školce se ho pokoušeli „napravit“, velice často zde míval záchvaty vzteku a agresivity a na jeho matku byl vyvíjen tlak, aby si chlapce nechávala více doma. Později chodil do školky jen několikrát týdně na dvě hodiny. Ve Speciálně pedagogickém centru při MŠ také navštěvoval logopedickou poradnu. V mateřské školce spokojený nebyl, těšil se na základní školu.

Základní školní docházka

První ročník

Do první třídy základní školy nastoupil Lukáš v místě svého bydliště. Jeho třída má snížený počet žáků (celkem 18) a asistenta pedagoga. Žák přichází s vypracovaným individuálním plánem, který mu byl sestaven v pražské Aple. Rodiče žáků i Lukášovi spolužáci byli třídní paní učitelkou informováni o jeho diagnóze. Asistentkou pedagoga je bývalá učitelka ze druhého stupně ZŠ, starobní důchodkyně. Ani třídní učitelka, ani asistentka neprošly žádným kurzem se zaměřením na autismus. Podobným kurzem neprošel ani žádný jiný zaměstnanec školy. Výchovný poradce a speciální pedagog školy se v tomto případě vůbec neangažují. Matce Lukáše se ani po třech letech synova zdejšího působení nepodařilo s výchovným poradcem školy sejit. Do první třídy přichází Lukáš se schopností číst a psát. Jeho vášní je pročitání encyklopedií. Ve škole se nudí. Během vyučovací hodiny má dovoleno luštit křížovky, také pracuje s učebnicemi z dalších ročníků. V kabinetě asistentky, v těsném sousedství s učebnou, má k dispozici kout, kde může pracovat individuálně. Neúčastní se kurzů plavání a bruslení. Na školní výlety jezdí i s doprovodem matky. Dobrovolně vynechává dětská divadelní představení pořádaná v rámci školní výuky. Nemá rád víkendy a prázdniny. Ve školním kolektivu preferuje dívky před chlapci. Oblíbil si svoji třídní učitelku. S asistentkou si nerozumí.

Druhý ročník

Ve druhém ročníku navštěvuje stejnou školu jako v třídě první. Má i stejnou třídní učitelku a asistentku pedagoga. Ta sice chtěla v průběhu prvního ročníku několikrát ze školy odejít, ale nakonec se rozhodla „zkusit“ ještě další školní rok s Lukášem absolvovat. Je nadále osvobozen od hodin tělesné výchovy. V době tělesné výchovy zůstává doma. Třídě byl přizpůsoben rozvrh hodin tak, aby hodiny tělesné výchovy připadly vždy první hodinu a chlapec mohl chodit do školy o hodinu později. Jedinou změnou ve druhé třídě, kterou chlapec špatně nesl, byla změna učebny.

Třetí ročník

Chlapec setrvává ve stejném kolektivu, stejná zůstala i třídní učitelka a asistentka pedagoga. Jen v rozvrhu přibyl anglický jazyk a další paní učitelka. Lukáš ji tentokrát přijal bez problémů, hodiny anglického jazyka se dokonce odehrávají bez asistentky. Začíná mu problém se šikanou. Děti si už více uvědomují jeho jinakost. Lukáš dělá, co mu kdo řekne.

Vše bere vážně, přesvědčen, že ostatní to berou stejně. Děti si z něj dělají šaška, on si však myslí, že se smějí jeho vtípům, ne jemu samotnému. Třídní učitelka musela několikrát během roku vysvětlovat třídě (v nepřítomnosti Lukáše) specifika jeho postižení.

Problémy chlapce v souvislosti se specifickými zájmy

První ročník

Školní docházku začíná navštěvovat se schopností čtení a psaní. V této době propadl encyklopedické vášni. Problémy v chování, které se v souvislosti s chlapcovým zájmem projevují, jsou nejvýraznější právě ve škole. Lukáš odmítá číst ze slabikáře, myslí si, že z něho dělají hloupého, když to po něm chtějí. Ve škole se nudí. Neustále v hodinách vyrušuje, odmítá spolupracovat, zapojovat se do třídních aktivit.

Druhý ročník

V souvislosti s encyklopedickou vášní vítězí na kratší období vždy nějaké téma, kterému se chlapec více věnuje. Prvním takovým tématem je zeměpis. Na první pohled velmi vhodné téma pro školní výuku. V případě Lukáše ovšem nastávají problémy. Odmítá poslouchat výuku základních informací z oblasti vlastivědy. Vynucuje si hlubší výklad, chtěl by raději navštěvovat hodiny zeměpisu. O hodinu na sebe poutá nežádoucí pozornost. S paní učitelkou se dohaduje, bere si slovo a informuje třídu o svých zeměpisných znalostech. Další takovou encyklopedickou oblastí se stal přírodopis, respektive loďenka hlubinná. Svůj nevšední zájem projevuje opět problematicky, především výtvarně – na nevhodná místa kreslí, vyrývá či maluje spirály (stylizace loďenky).

Třetí ročník

V rámci svého přírodovědně encyklopedického období vítězí další okruh zájmu – psi. Tvar spirály z období loďenky hlubinné přenáší do říše zvířecí, objeví ji v ocásku svého rodinného druhu – mopse. Spirálu už pouze nekreslí, ale naznačuje pohybem, neustále se točí dokolečka. Připojuje i vlastní popěvek – „Toč se, toč se za ocasem!“ Přináší to problémy. Lukáš se otáčí ve stresových situacích i ve škole během výuky, popěvek vykřikuje nevědomky. Následuje zatím nejproblémovější období – až posedlost mopem na vytírání. Tento objekt v sobě paradoxně propojuje nejsilnější symboly předchozích období. Spirála loďenky hlubinné (pohyb při vytírání) se propojuje s libozvučným názvem mops (chlapcův oblíbený psí druh). Lukáš jim říká mope. Problémy v chování se projevují zatím nejvýrazněji. Lukáš nosí na hlavě násadu mopu na vytírání, na rukou mop na utírání prachu. Neustále vykřikuje – „Buď mop!“ Na návštěvách hned v bytech vyhledává mopy a pak s nimi do kolečka mává a vytírá. Sešity a učebnice pomalovává mopy na vytírání. Slohové práce píše jen na téma mopů.

Intervence

Lukáš je zhruba od dvou let v péči klinického psychologa, poté dětského psychiatra v pedagogicko psychologické poradně – podezření na autistické rysy. Ve třech letech byl na týden hospitalizován na oddělení dětské psychiatrie v Motole – diagnostikován Aspergerův syndrom. Od té doby matka spolupracuje s Aplou. Dále se chlapec léčí na psychiatrii

v Chomutově. Postupně mu byl předepsán Zoloft, Risperdal, Stratera. Od první třídy se zúčastňuje kurzů kognitivně behaviorální terapie pořádané Aplou Praha.

V současné době navštěvuje chlapec čtvrtý ročník základní školy. Asistentku i třídní učitelku má stále stejnou. Svůj zájem soustřeďuje na počítač. V souvislosti s touto zálibou vyvstal paradoxně ve škole nový problém, Lukáš psychicky neunáší pro něho nedostatečně přínosné hodiny výpočetní techniky. Vyučující je přesvědčena, že tento žák už dokonale ovládá učivo popsané v osnovách pro devátý ročník ZŠ, a tak je na maminku ze strany školy vyvíjen tlak, aby se chlapec hodin výpočetní techniky vůbec neúčastnil. Proč by se nemohl tomuto předmětu věnovat doma sám, individuálně? Chlapec ale nechce. Děsí ho představa, že se doma nebude dostatečně rozvíjet, že ho doma nebude chtít a mít kdo vzdělávat. Jenže v hodinách se nudí a vynucuje si stále větší prohlubování znalostí.

Mgr. Barbora Rajchlová